

STRESZCZENIE

Rozprawa doktorska *Święto Niepodległości. Konstruowanie wizji rzeczywistości w filmie dokumentalnym* jest analizą i rozwinięciem zagadnień przedstawionych w dokumentalnym filmie *Święto*, zrealizowanym w części praktycznej pracy. Po reformie oświaty w Polsce w 2017 roku temat patriotyzmu stał się jednym z istotnych elementów programu nauczania. Film bada, jak edukacja patriotyczna wygląda w praktyce, obserwując przygotowania do obchodów Święta Niepodległości w specjalnej szkole zawodowej dla młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną. Bohaterami filmu są członkowie zespołu muzycznego, którzy przygotowując się do występu, swój czas dzielą na naukę pieśni patriotycznych, rozwiązywanie problemów miłosnych i planowanie wspólnej przyszłości. Ich prosta historia przygotowań do obchodów Święta Niepodległości jest pretekstem do pokazania szkoły jako miejsca, w którym kształtują się i są kształtowane postawy i poglądy oraz do postawienia pytania o rolę jednostki – ucznia – w systemie edukacyjnym.

Część teoretyczna pracy jest badaniem procesu powstawania filmu *Święto* w duchu teorii badań nad nauką, zaproponowaną przez Bruno Latoura i Steva Woolgara w książce *Życie laboratoryjne*. Poddaje ona refleksji sposoby konstruowania i dystrybucję „faktów”, traktując jako pole badania film dokumentalny jako gatunek oraz polski system edukacji szkolnej.

Punktem wyjścia pierwszej części rozprawy jest pytanie o polityczność i sprawczość języka filmowego w odniesieniu do filmu dokumentalnego, a także analiza tego gatunku w kontekście jego możliwości perswazyjnych. Przedstawione tu rozważania dotyczą możliwości opisu rzeczywistości za pomocą kamery oraz etyki powstałego w ten sposób obrazu. Historia filmu dokumentalnego i jego zmieniające się wraz z sytuacją społeczno- polityczną definicje, zostały tutaj skonfrontowane z teorią estetyki Jacques’a Rancière’a. Zarysowana w tej części pracy teoria aktora-sieci Bruno Latoura umiejscawia film dokumentalny oraz jego twórców w sieci zależności i przedstawia go jako jednego z aktywnych „edukatorów” w świecie społecznym.

Druga część rozprawy poświęcona jest analizie filmu *Święto*. Jest to rozwinięcie rozważań z pierwszej części i próba zbadania, jak rzeczywista praca na planie, a następnie budowanie narracji na poziomie montażu sytuuje się w kontekście opisanych wcześniej badań teoretyków. Analiza przeprowadzona tu została na trzech głównych poziomach: 1) wpływu twórcy oraz ekipy filmowej na filmowane środowisko i bohaterów; 2) rodzaju zastosowanego w filmie języka filmowego; 3) budowania narracji na poziomie montażu. Powyższa analiza umiejscawia film *Święto* w kręgu estetycznym zdefiniowanym przez Rafała Syskę jako kino neomodernistyczne. Jednym z wyznaczników tego gatunku jest wg niego zwrot antropologiczny, rozumiany jako zewnętrzne, pozornie obiektywne badanie i opis życia

człowieka w jego środowisku, w opozycji do stosowanych często w filmie trybów narracji subiektywnych.

Przeniesienie sposobu badania i opisu rzeczywistości stosowanego w etnografii do opisu badań nad nauką, zaprezentowane w książce Bruno Latoura i Steva Woolgara *Życie laboratoryjne*, oraz teoria aktora-sieci Latoura, stanowią punkt wyjścia do rozważań na temat sieci wpływów i zależności w kształtowaniu systemu edukacji w Polsce, opisanej w trzeciej części pracy. Przedstawione w niej zostały dominujące filozofie edukacyjne i teorie dotyczące roli edukacji w kształtowaniu wizji państwa oraz (re)definiowaniu wspólnot lokalnych. Edukacja traktowana jest tu jako pole poszerzania sieci wpływów i „wrastania państwa w społeczeństwo”.